

PRÁVNÍ A EKONOMICKÉ PROBLÉMY TRANSFORMOVANÝCH ZEMĚDĚLSKÝCH DRUŽSTEV

J. Homolková, J. Homolka

katedra práva, katedra zemědělské ekonomiky, PEF

Vysoká škola zemědělská, 165 21 Praha 6 - Suchbátka

Anotace:

Příspěvek se zabývá vybranými právními a ekonomickými problémy, které musí řešit transformovaná zemědělská družstva. Jedná se jednak o činnost družstva do doby registrace transformovaného družstva u obchodního soudu, dále o problematiku nakládání s vypočtenými majetkovými podíly z transformace družstev u oprávněných osob a o problematiku spojenou s užívacími vztahy k půdě. Nejsou zde uváděny problémy finančního rázu, které ztěžují vlastní hospodaření družstev.

Summary:

The article deals with the selected legal and economic problems, which the transformed agricultural cooperatives have to solve. It regards the activity of cooperatives until the registration at the Court of Business on one side, then the problematics of dealing with the computed property shares coming from the transformation of cooperatives by the entitled persons and the problematics connected with land tenure. The financial problems complicating the cooperative economy are not mentioned .

Klíčová slova:

majetek, podíl z transformace, členský podíl, členský vztah, oprávněná osoba, nájem, užívání půdy

Key words:

property, property share from transformation, membership relationship, member share, entitled person, rent, land tenure

Zemědělská družstva, až na malé procento, dokončila svou transformaci podle zák. č. 42/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Necelých 10 % se přetransformovalo na obchodní společnosti, převážná část však na družstva podle obchodního zákoníku. Nejvíce problémů právnických i ekonomických mají právě takto transformovaná družstva. Některým z těchto problémů je věnován tento příspěvek.

Tato družstva rozdělila svůj majetek na podíly, svolala členskou schůzi, kde byly přijaty změny stanov a družstva požádala o jejich registraci. Tady vyvstal první problém jak posuzovat tato družstva do zápisu do obchodního rejstříku, na který čekají i několik měsíců.

1. Účinky zápisu do obchodního rejstříku

Obchodní zákoník stanovil v § 765, že teprve zápisem změn do obchodního rejstříku se považuje družstvo za založené podle obchodního zákoníku. Až do té doby se právní povaha družstva řídí dosavadními právními předpisy, tj. zákonem o zemědělském družstevnictví č. 162/1990 Sb. a dosavadními stanovami. Tato zemědělská družstva tedy měla a i nadále mají právní subjektivitu, tj. způsobilost k právům i způsobilost k právním úkonům, ale řada obchodních partnerů je pokládá za subjekty ekonomicky nestabilizované, takže je problém získat úvěr a podobně.

Druhým problémem je skutečnost, že členské vztahy se řídí stávajícími stanovami, včetně vystoupení členů.

Transformace je však ukončena podle § 30 zák. č. 42/1992 Sb. okamžikem schválení transformačního projektu po tomto datu mají družstva právo:

- a) nově stanovit členské podíly a provést vypořádání se svými členy,
- b) převádět svůj majetek do vlastnictví právnických nebo fyzických osob a nakládat se svými majetkovými účastmi na podnikání jiných právnických osob a rozhodovat o své likvidaci.

Do 1 měsíce od schválení transformačního projektu byla povinna vypočíst všem oprávněným osobám, členům i nečlenům majetkové podíly, a to celkový majetkový podíl skládající se ze základního a dalšího majetkového podílu.

Tyto majetkové podíly jsou povinna vydat na žádost oprávněné osoby, která se nestala členem družstva a je provozovatelem zemědělské výroby do 90 dnů od doručení písemné žádosti.

Splnění této povinnosti nebrání to, že změna stanov družstva nebyla dosud zapsána do obchodního rejstříku. Opačný výklad zastává Český svaz zemědělských družstev, který z výše uvedených ustanovení vyvozuje, že možnost vydávání majetkových podílů transformační zákon před registrací družstva neumožňuje.

2. Úprava členství při transformaci

Problémem je otázka členství v transformovaném družstvu. Zákon výslovně tuto situaci neřeší. Transformační zákon pouze v § 11 stanoví, že po schválení transformačního projektu schvalují změny stanov družstva, které bude působit déle, pouze členové tohoto družstva.

Kdo je členem transformovaného družstva? Ten, kdo byl jeho členem před transformací a neučinil žádný právní úkon, že po ukončení transformace již členem být nechce nebo jen ten, kdo se účastnil členské schůze nebo se na ní nechal zastupovat? Pravděpodobně je možné odpovědět kladně na obě otázky za předpokladu, že si jeden z těchto způsobů zvolili dosavadní členové družstva. Pokud však o členství vůbec nejednali, přikloníme se k názoru, že členem není

jen ten, kdo oznámil, že se členem stát nechce a naopak členem družstva je ten, který splňuje další podmínku členství, tj. musí mít majetkový podíl z transformace alespoň ve výši základního vkladu, případně ve stanovené lhůtě chybějící částku doplatí. Pokud by tyto podmínky splněny nebyly musí jej družstvo vyloučit i když byl členem netransformovaného družstva. S uvedenou problematikou totiž souvisí i stanovení výše podílu při vydání oprávněné osobě. Pokud se oprávněná osoba členem družstva nestala, její podíl se nemění, neboť se stává pohledávkou. Pokud se oprávněná osoba členem družstva stala, stal se tento podíl vkladem (základním a dalším) případně i další majetkovou účastí a při vystoupení jde již o vypořádací podíl podle obchodního zákoníku a stanov družstva, který může být vyšší i nižší než vklad. Dle našeho názoru při vystoupení vypořádací podíl nelze vydat dokud nebude transformované družstvo zapsáno v obchodním rejstříku. Navíc, pokud stanovy neobsahují jinou právní úpravu, vydává se vypořádací podíl v penězích.

3. Problémy při stanovení a nakládání s členskými podíly

Stanovení podílů z transformace družstva je upraveno zákonem o transformaci. Některá družstva do podílu základního započítala živý a mrtvý inventář, osivo a sadbu podle vyhlášky č. 20/90 Sb., ale při vydání postupují podle nedoložených předávacích protokolů a zbytek odmítají vydat. Takový postup považujeme za nesprávný, neboť družstvo je povinno vydat podíl z transformace ve výši, ve které byl vypočten. Při vydávání základního podílu může samozřejmě k těmto dokladům přihlídnout, zřejmě to usnadní uzavření dohody. O způsobu vydání zákon nehovoří a je na dohodě stran, jaké řešení naleznou. Nesporné je, že ve slově vydání je obsažena přednost vydání ve věcech.

Podíly oprávněných osob, které se nestaly členy družstva jsou pohledávkami, které je možné smluvně převádět na jiné osoby. Je třeba si uvědomit, že se jedná o osoby nejen fyzické, ale po novele zákona o půdě i osoby právnické, kterým může být pohledávka postoupena. Nabyvatel má postavení oprávněné osoby jak podle zákona o půdě, tak podle zákona o transformaci družstev. Tyto osoby mají pak právo požadovat dražby, nejsou-li splněny podmínky stanovené pro vypořádání pohledávek podle § 33b/ novelizovaného zákona o půdě.

Jestliže oprávněná osoba neprovozuje zemědělskou výrobu, může jí být vydán majetkový podíl v plné výši po 7 letech od schválení transformačního projektu. Zákon neupravuje obsah závazku, nestanoví právo na úrok. Některá družstva obsah závazkového vztahu specifikují tak, že pokud se věřitel zaváže, že po určitou dobu nepožádá o vydání pohledávky a v případě převodu na jiného přejde na něj i tento závazek, náleží věřiteli úrok z finanční hodnoty majetkového podílu. Jde o smlouvu nepojmenovanou, na kterou lze použít přiměřeně ustanovení Občanského

zákoníku o půjčce. Strany by mohly uzavřít i smlouvu o tichém společenství podle obchodního zákoníku.

Časté nejasnosti vznikají i v otázkách dědění podílů na transformaci družstva. Jestliže se osoba přihlásila do transformace a poté zemřela, pak jí vznikl nárok na majetkový podíl, a toto právo přechází na dědice, tedy i podíl plynoucí z pracovní účasti. Právě tak je tomu, byl-li již podíl stanoven. Dani dědické majetkové podíly nepodléhají. Odměna za projednání dědictví, která náleží notářům jako soudním komisařům se stanoví z obecné ceny dědictví, tedy i z výše podílů a je třeba ji uhradit.

4. Problémy spojené s uživatelskými vztahy k půdě

Zákon o transformaci družstev váže vydání podílu na provozování zemědělské výroby, nemá již přímé spojení s vlastnictvím půdy, jak je tomu u zákona o půdě, i když ve většině případů tomu tak samozřejmě bude. Družstva na půdě vlastníků hospodaří z titulu nájmu a je na vlastníci, aby se domáhali nájemného, pokud je družstvo nenabídne samo. Přednost dává právní úprava dohodě v případě, že se strany nedohodnou, pak se uplatní ustanovení novelizovaného zákona o půdě č. 229/91 Sb., kdy za pozemky zemědělského půdního fondu č. 183/93 Sb. je nájemné stanoveno ve výši 1 % z úřední ceny pronajatých pozemků. Pokud je provozování zemědělské výroby závislé na zániku nájemního vztahu, lze již dnes vypovědět nájem jen k 1. říjnu běžného roku. Výpovědní lhůta činí 1 rok, pokud nebude dohodnuto jinak. Totéž platí při vystoupení i pro členy družstev, pokud nemají ve stanovách zvláštní právní úpravu.

Výjimku tvoří jen případy, kdy se jedná o nabytí vlastnického práva k pozemkům v restituci rozhodnutí soudu nebo pozemkového úřadu. V tomto případě po nabytí vlastnického práva je možné podat výpověď nejpozději 1 měsíc před 1. říjnem, aby nájemní vztah skončil k tomuto datu.

Na závěr je třeba uvést, že si transformovaná družstva musí zabezpečit i nájem státní půdy od Pozemkového fondu, neboť zákon o půdě v tomto případě žádnou zvláštní úpravu neobsahuje.

V příspěvku se nezabýváme obtížnou finanční situací většiny transformovaných zemědělských družstev, která má řadu shodných příčin jako je tomu pro celý agrární sektor.

Literatura:

1. Zákon č. 42/92 Sb. ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 229/91 Sb. ve znění pozdějších předpisů